

mituksellisesti vaativia. Lopuksi Matti Karhu esitti pohdittavaksi kysymyksen, missä määrin tiedotusvälineet ovat menneet mukaan strategiseen ajatteluun?

Professori Yrjö Littunen puolestaan arveli heti puheenvuoronsa alussa, että toiveet uuden kansainvälisen tiedotusjärjestyksen kohdalla ovat ylimitoitettuja. Hän esitti kolme syytä tähän arvioonsa:

- 1) Kehitysmaiden tiedotusalan resurssiolosuhteet ja valtasuhteet eivät lupaa paljon.
- 2) Sisällöllinen lähtökohta sisältää riskitekijöitä, sillä jo olemassaoleva tiedotuskäytäntö on samaa kuin ylikansallinen viihde. Tässä näyttelevät huomattavaa osaa myös kehitysmaiden sisäiset reaktiot, joista yhtenä esimerkkinä ekspanstiivinen islamilaisuus.
- 3) Valtarakennekysymys. Tässä on huomioitava niin sanotut subimperialistiset maat, kuten Israel, Brasilia, Etelä-Afrikka. Esimerkkinä Littunen esitti ne vaikeudet, joita Palestiinan vapautusrintaman PLO:n uutistoimisto WAFa on kokenut, vaikka WAFalla on hyvin koulutettua väkeä ja resursseja, se ei saa läpi uutisiaan. Toisaalta taas esimerkiksi Israel on tehnyt kulttuurivarkauksia palestiinalaisilta, mm. esittänyt palestiinalaisia tansseja Valkoisessa Talossa.

Littunen painotti kuitenkin lopuksi, että yllämainituista seikoista huolimatta ei ole mitään syytä defaitismiin.

Alustusten ja puheenvuorojen jälkeen käytiin vilkas keskustelu, joka ei kuitenkaan enää noudattanut tiukasti mitään teemaa vaan rönsyili UKTJ:stä kulttuuri-imperialismiin ja suomalaisten rakennustoimistojen menestykseen ulkomailla. Keskustelun loppupuolella tutkija Kauko Pietilä palasi vielä Yleisradion tiedotuskäytäntöön. Pietilän mielestä Yleisradion tiedotusprinsiippi tuntuu olevan: jokainen erityinen näkökulma tulkoön esille. Tästä seuraa Pietilän mukaan paradoksi, että antamalla oikea kuva yhteiskunnasta salataan todelliset liikeyvoimat.

TAPIO VARIS:

ASERIISUNTA JA TIETOISUUS

Uusi kansainvälinen talousjärjestys samoin kuin aseriisunta ovat YK-kielessä vakiintuneita prosesseja, joita lähes kaikki kannattavat mutta joiden suhteen on vähän varsinaisia muita tekoja kuin poliittisia aloitteita. Maailman nykyisen kehityskulun ja liennytyshäilytyksen yllättävän vaarallisen kääntymisen johdosta on tarpeellista puhua uuden tiedotusjärjestyksen yhteydessä entistä selvemmin välitettävän tiedon sisällöstä sekä kytkeä koko uudistusohjelma entistä selkeämmin YK:n perustehtävään, joka on maailmanrauhan turvaaminen. Ellei YK tässä tehtävässä onnistu, ei sillä ole edellytyksiä onnistua muissaakaan tehtävissä.

Aseriisuntaprosessi on maailmanlaajuinen pyrkimys, jonka mieltäminen tajunnassa kytkeytyy ideologisiin peruskäsitteisiin, konsepteihin maailmasta ja sen kehityksestä yleensä. Näitä peruskonceptioita säätelee maailmankatsomuksellinen lähtökohta, joka voi olla fatalismi, usko sotien väistämättömyyteen, kauhun tasapainoon nojautuva usko valtapolitiikan mahdollisuuksia estää sota, tai luottamus rauhanvoimien mahdollisuuksiin jne.

Tiedonvälitys toimii viime kädessä tällaisten peruskäsitysten päivittäisenä vahvistajana. Joukkotiedotuksessa, koulutuksessa ja jopa tieteenharjoituksessa argumentaatio eri tapahtumien yhteydessä nojaa johonkin perusnäkömukseen. Kilpavarustelun tietoisesti hyväksyvät esittävät varustelun tarpeellisuutta oman maailmankatsomuksensa lähtökohdista käsin ja perustelevat varustautumistaan esim. sillä, että se lujittaisi turvallisuutta ja kannustaisi talouden kehitystä, edistäisi tieteellisteknistä kehitystä, tai torjuisi työttömyyttä. Aseriisunnan puolustajat voivat vastaavasti esittää, että juuri luopuminen kilpavarustelusta lujittaisi turvallisuutta ja itse asiassa vapauttaisi taloudellisia voimavaroja keskeisimmille yhteiskuntaelämän aloille, takaisi tieteenharjoittajille ja insinööreille uusia tutkimusalueita ja laajemman toimintakentän sekä takaisi työllisyydelle vakaamman talousrakenteen.

Tiedotustutkimus ei ole paneutunut riittävästi tällaiseen argumentaatioon ja sen takana olevaan logiikkaan. Suhteessa aseriisuntapyrkimyksiin lehdistö ja muut

tiedotusvälineet eivät ole toimineet puolueettomasti, vaan niiden tiedonvälitys on rakentunut jonkin maailmankatsomuksellisen logiikan varaan.

Liennytyksen puolesta aktiivisesti toimineiden tiedotusvälineiden määrä on länsimaissa ollut vähäinen. Sitä vastoin esim. UNESCO:n joukkotiedotusjulistusta vastaan lehdistö argumentoi voimakkaasti, vaikka julistuksen tavoitteena oli korostaa joukkotiedotuksen merkitystä taistelussa rauhan puolesta sotapropagandaa vastaan. Koko tämä perusajatus hämärtyi 1970-luvun tiedonvälityksessä. Kun liennytyks ei etene, niin aseriisunta ei etene ja päinvastoin.

Useissa eri yhteyksissä on päätöslauselmissa ja muissa dokumenteissa korostettu tietoisesta yleisestä mielipiteen merkitystä aseriisunnan alalla tapahtuvalle esitykselle, ehkä tunnetuimpana Kurt Waldheimin lausunto YK:n aseriisuntaistunnon aikana 1979. UNESCO:n kommunikatio-ongelmia käsittelevän McBriden komission tehtävä on esittää, kuinka yleinen mielipide voidaan tehdä paremmin tietoiseksi ihmiskunnan suurista ongelmista kuten asevarustelusta tai aseriisunnan esteenä olevien ongelmien olemassaolosta. Yleisellä mielipiteellä uskotaan olevan myönteinen vaikutus näihin pyrkimyksiin. Kuitenkin alan tieteelliset saavutukset problematiikan selvittämisessä ovat jokseenkin vaatimattomat ja käytettävissä olevat tutkimukset ovat haparia sekä käsitteellisesti että empiirisen aineiston suhteen.

Lähteitä:

John Dowling : The Public and the arms race, The Bulletin of Atomic Scientist, December 1978

Alexander Kaljadin: Public Opinion and Problems of War and Peace, Scientific symposium on "The Role of the Public in Maintaining Peace", Wien, 23-24. syyskuu 1978

Sigrid Pöllinger: The Prohibition of War as an Instrument of International Politics, Peace and the Sciences, N:o 3/1978.

Unto Vesa: The Development of Chinese Thinking on Disarmament, Instant Research on Peace and Violence, N:o 2, 1974.

∴

NATS 1979 KONFERENSSI OLI TURUSSA

NATS (Nordisk Avisteknisk Samarbetsnämnd) järjesti 11. konferenssin helmikuun 6.-9. päivinä Turussa. Edellisessä Tiedotustutkimus-lehdessä (4/78) esiteltiin tarkka konferenssiohjelma, joten ei siitä tässä enempää.

Tiedotustutkimuksen kannalta kenties kiinnostavimmat esitelmät käsittelivät joukkotiedotuskulutusta ja yhteispohjoismaista satelliittihanketta - Nordsatia.

Joukkotiedotuskulutus

Ruotsin radion toimittaja Ivar Ivre esitteli tutkimustaan, jossa on selvitetty, kuinka paljon aikaa ja rahaa joukkotiedotusvälineiden kulutukseen Ruotsissa on käytetty. Vertailuajankohtina tutkimuksessa olivat vuodet 1970 ja 1976. Ivre on luokitellut mediat meljään sektoriin:

- painetut mediat (päivälehdet
- aikakauslehdet)
- sähköiset mediat (radio
- tv)
- Äänitelaitteet (levysoittimet - kasettilaitteet)
- elokuva

Tutkittuna ajanjaksona Ruotsin joukkotiedotustalouden rakenteessa kannattaa kiinnittää huomiota kolmeen seikkaan: äänitelaitteiden ja äänitteiden suureen kasvuun, radion ja tv:n voimakkaasti kuitistuneeseen osuuteen sekä lehdistön osuuden säilymiseen (päivälehdistön osalta on jopa kasvua).

Vuonna 1970 Ruotsin joukkotiedotustalous oli 7725 mkr ja vuonna 1976 10820 mkr. Kasvuksi tuli siten 36 %. Ivre muistuttaa, että joukkotiedotustalouden kasvu on ollut huomattavasti nopeampaa kuin bruttokansantuotteen kasvu (17 %), yksityiskulutuksen kasvu (15 %) tai kotitalouksien käytävissä olevien tulojen kasvu (21 %) samana ajanjaksona.

Suhteellisesti ottaen eniten lisääntyivät kasettien kuuntelukustannukset (200 %). Kotitalouksien levyjen ja kasettien kuuntelemiseen yhteensä käyttämä rahamäärä nousi yli kaksinkertaiseksi